

Boktillägg den 13 juli 2016 med senaste nytt om EU

Efter att senaste upplagan av min EU-bok kom ut – som pocket våren 2014 – har mycket hänt i EU.

Resonemangen om hur EU-fungerar, bakomliggande syften, strategier etc. finns i boken, dvs. Birger Möller: *Vad är EU ... och vad kan det bli?* på Santérus förlag, www.santerus.se

1. Storbritannien röstade Brexit – och flyktingkrisen är akut

I Storbritannien folkomröstade man den 23 juni 2016 om att utträda ur EU eller att stanna kvar. Brexit (dvs. *Britain exit*) vann över Bremain (dvs. *Britain to remain*) med 51,9 procent mot 48,1 procent. Valdeltagandet var höga 72 procent (66 i parlamentsvalet maj 2015). För Brexit röstade övervägande landsbygdsbefolkning, lågutbildade och äldre, medan undersökningar visar att bland de under 25 i ålder röstade 73 procent för att stanna i EU och av de i ålder 25–34 år 62 procent. En ökande polarisering har folkomröstningen fört med sig. Och bland partierna torde det EU-fientliga UKIP reduceras starkt när nu dess nästan enda fråga bortfallit.

Premiärminister Cameron som hårt kampanjade för att Stanna i EU förklarade att han avgår. Snart visade det sig att inrikesministern Theresa May kunde fungera mest enande i det konservativa partiet och hon utsågs den 13 juli till ny premiärminister. Hon hade visserligen förordat Stanna-linjen men var ej aktiv och förklarade omgå-

ende att Uttråde hade blivit ett entydigt resultat som ska följas, att ingen ny folkomröstning ska ske – samt att hon inte snabbt ska aktivera Storbritanniens uttråde.

Detta ska nämligen ske enligt artikel 50 i Lissabonfördraget och kan inte pressas fram av övriga EU trots att regeringscheferna i samband med ett omedelbart toppmöte önskade att den formella proceduren skulle inledas så att övergångsbestämmelser och nya avtal kan utarbetas utan onödigt tidsspillan. Ty all oklarhet påverkar ekonomin både i Storbritannien och i det EU som genom utträdet reduceras från 515 miljoner i befolkning till 450 miljoner.

Theresa May har tidigare förklarat att uttråde inte kommer att begäras under detta år! Men de övriga 27 ländernas önskan är snabbhet. Efter att utträdesansökan är gjord ska ett avtal om nya bestämmelser mellan Storbritannien och EU vara klart enligt fördraget inom senast två år. Rader av beslut måste tas, så troligen har Storbritannien inte helt och formellt lämnat EU förrän den 1 januari 2019 eller troligen några månader senare. Vad ska ske med de tre miljoner medborgare från andra EU-länder som arbetar i Storbritannien, vilka blir reglerna för visum och arbetstillstånd, vad kommer att hända i en rad handelsfrågor och vilken avgift ska Storbritannien betala såsom t.ex. Norge gör?

Några stora eftergifter kommer EU inte att gå med på. Storbritannien vill såsom ett centralt krav att fri rörlighet inte ska råda för EU-medborgare in i just Storbritannien, men på den punkten är övriga EU helt emot en sådan principiell förändring.

Viktigt blir också om Skottland vill stanna kvar i Storbritannien eller bryta sig ur för att bli självständigt och vara medlem i EU och därmed ha fri tillgång till denna stora marknad. I Skottland röstade nämligen så många som 62 procent för att kvarstå i EU. Och i folk-

omröstningen redan 2014 om att bli självständigt var 55 procent emot. Majoriteten var alltså inte stor, och kan nu ha svängt. Ledaren Nicola Sturgeon för det dominerande Scottish National Party anser att förutsättningarna för att stanna kvar i Storbritannien nu har förändrats och att hon arbetar nu för en ny folkomröstning.

Om flyktingfrågors behandling lade EU rejäla fundament 2013 i Asyl- och migrationspaketet (se s. 339f i boken) och räddningsorganet Frontex har fått ökade resurser angående båtflyktingar m.m. Men under 2015 exploderade flyktingströmmen från EU:s närområde. Inbördeskriget i Syrien har medfört 8 miljoner flyktingar inom landet och 4 i grannländerna. Terror från Islamiska Staten (IS) i andra länder, Turkiets angrepp i kurdiska områden samt oron i Afghanistan har också bidragit. Miljoner människor bor i läger i norra Turkiet.

Till EU kom drygt en miljon flyktingar 2015. Huvudvägen till EU var från Turkiet till Grekland (främst dess näraliggande öar då landvägen börjat kontrolleras) och därefter från Nordafrika över Medelhavet till bl.a. Italien.

Vissa Schengenländer började sommaren 2015 bygga höga taggtrådsmurar e.d. mot flyktingkaravanerna, främst Ungern med 15 mil i sydsydväst mot Serbien men även Slovenien. De flyktingar som lyckats ta sig längre in i Europa stannade främst i Tyskland och i Sverige. Sverige med störst antal mottagna i förhållande till befolkning växlade plötsligt politik i oktober och november med skärpta krav och sänkta villkor för ankommande. Ihärdiga framstötter gjordes inom EU för att andra länder skulle ta emot en större andel.

Då detta i stort sett misslyckades kom en rad nya restriktioner kring årsskiftet och dessutom bevakning av gränspassager genom ID-kontroller vilket även försvårade dagligpendlandet till arbeten på andra sidan Öresund.

Totalt inkom 162 900 asylansökningar 2015 medan de var 81 300 året före. Antalet steg från ca 7000 i juni 2015 till 24 000 i september och 39 000 i oktober. – Förbundskansler Merkel har länge stått emot krav i Tyskland att stoppa den stora flyktingströmmen. Regeringen beslöt dock i januari 2016 om skärpta regler.

Dublinförordningen om att första ankomstland ska besluta i asylfrågan urholkas i praktiken. Flyktingar anmälde sig sällan i t.ex. Grekland eftersom dess asylpolitik är hård.

Befolkningsfrågan i EU är allvarlig. I genomsnitt föds 1,6 barn per kvinna, medan det behövs 2,1 per kvinna för en stabil befolkning. Kostnaden för åldringsvård o.d. skulle annars bli oproportionerligt hög. På sikt behöver EU invandring som helt dominerande består av yngre och medelålders. Integrationen av invandrare är då en central fråga, inte minst att öppna snabba ingångar in i arbetslivet. Detta fordrar många olika åtgärder. Finanspolitiska rådet anser att minimilönerna kan behöva sänkas rejält, något som LO bestämt motsätter sig.

Om invandringens effekter på de offentliga finanserna har nationalekonomerna Lennart Flood och Joakim Ruist skrivit en viktig delrapport till Långtidsutredningen, nämligen *Migration, en åldrande befolkning och offentliga finanser* (SOU 2015:95).

2. Populistiska partier – samt antidemokratiska drag i Ungern och Polen

De populistiska partierna i Europa är olika till sin karaktär och har ökat sitt inflytande. I Norden fick i senaste valet i Danmark Dansk Folkeparti 21,1 procent av rösterna och är stödparti till regeringen. Fremskrittspartiet i Norge erhöll 16,3 procent samt sitter i regeringen.

Sverigedemokraterna (SD) erhöll här 12,9 procent vilket gav 49 av 349 riksdagsmandat och formellt sett en vågmästarroll. Partiets ursprung är klart nazistiskt medan partierna i Danmark och Norge är populistiska och socialkonservativa. I Finland fick Samfinländarna 17,7 procent och sitter i regeringen med utrikesministerposten. Partiet är snarast en proteströrelse med rötter i landsbygden.

Vissa protestpartier i Europa är delvis regionala, medan Belgiens Vlaams Belang är klart rasistiskt. Andra har haft nazistprägel men fjärrmat sig (Le Pens Front National i Frankrike), och t.ex. i Ungern finns dels det nazistiska Jobbik, dels det regerande Viktor Orbáns parti Fidesz som bl.a. har starkt nationalistiska och populistiska drag.

Dessa och liknande partier är i allmänhet EU-negativa och har i Europaparlamentet drygt 20 procent av mandaten. Besvikelser och ökad osäkerhet är orsaker till deras storlek i en värld som präglas alltmer av globalisering, digitalisering, urbanisering och en både ekonomiskt och fysiskt ökad otrygghet. Andra synpunkter vägs ofta inte in utan faktaresistens (ett s.k. nyord!) kan prägla ståndpunkten. Gärna ger man känslan att det gäller folket mot makthavarna, eliten.

Aktuell bok är Anna-Lena Lodenius: *Vi säger vad du tänker, högerpopulismen i Europa* (Atlas 2015).

Med åtskillig makt i alltfler länder påverkas inte bara invandringspolitiken utan även mediapolitik och domstolsväsen och därmed risk för inskränkning av mänskliga rättigheter. Polens parlament antog i december 2015 lagar som försvårar för författningsdomstolen att underkänna lagar som strider mot författningen. Och cheferna för statliga medier skall tillsättas av regeringen. EU-kommissionen beslutade då att avge ett yttrande såsom första steget om dialog enligt en ”rättsstatsme-

kanism” som tillkom mars 2014. Andra steget innebär offentliga rekommendationer och det tredje sanktioner; ett beslut som dock fordrar enhällighet.

Ungern beslöt 2013 efter Orbáns valseger 2010, som upprepades 2014, om en kraftig sänkning av domares pensionsålder. Därmed kunde nyare och mer regeringstroga domare tillsättas. Diskriminering mot romer fortsätter trots Europaparlamentets uppmaningar. Medlemmar i partiet Jobbik har ofta begått hot och våldsdåd utan att polis och regering kraftfullt ingripit.

Island har beslutat att inte längre vara kandidatland. Litauen blev 2015 ett av de nu 19 euroländerna

3. Den stora klimatkonferensen i Paris 2015

Boken innehåller mycket om klimatfrågorna. Kina släpper nu ut mer koldioxid än USA och EU tillsammans, men anser liksom många andra att de rika länderna bör göra mest. Ett genombrott nåddes då presidenterna Obama och Xi Jinping uttalade att USA:s utsläpp ska minska med 26-28 procent till 2025 (jämfört med 2005) respektive att Kinas utsläpp ej ska öka efter 2030. För det gigantiska Kanada som varit en bromskloss lovade den nya liberala regeringen att slå in på en aktiv kurs.

Beslutet med konsensus vid FN-konferensen COP 21 i Paris – den stora miljökonferensen med 195 deltagande länder – blev i december 2015 att fler och nya krafttag skulle tas mot miljöförstörelsen och ökningen av den globala uppvärmningen. Den senare skulle fås att stanna vid ”klart under” 2 procent, och nu tillades att ansträngningar ska göras för att begränsa den till 1,5 procent. Det andra viktiga var att nationella klimatplaner lämnats in av nästan samtliga länder vilket skapar ett tryck om kontinuerliga åtgärder. Och för det tredje ska nu klimatplanerna utvärderas och uppföljas vart femte år med start 2018.

4. Greklands vånda

Grekland kom i ekonomisk kris och skulle inte kunna klara av sina stora internationella betalningar. Statsbankrutt och landets utträde (exit) ur eurosamarbetet hotade ("Grexit").

EU genom euroländernas samarbete samt den Europeiska centralbanken satte in enorma stödåtgärder tillsammans med Internationella Valutafonden IMF. Motkravet var stora reformer i Grekland, bl.a. åtstramningar och avskedanden av offentliganställda, sänkta löner och pensioner, nya skatter och effektivare skattekontroll samt full insyn för EU och IMF i finanser och statistik. Tyskland och Frankrike var mycket aktiva ty annars hade flera av deras storbanker gjort enorma förluster på sina innehav av grekiska statsobligationer.

Det regerande socialdemokratiska partiet PASOK förlorade makt och splittrades. Det nystartade vänsterpopulistiska partiet Syriza med ledaren Alexis Sipras segrade starkt i valet med 36 procent av rösterna och vida större andel av mandaten samt bildade en koalitionsregering i januari 2015.

BNP har fallit under sju år i rad och arbetslösheten är mycket hög, kring 25 procent och dubbelt så hög bland de unga som ofta utvandrar. Paul Krugman anser att åtstramningarna är för långtgående och kontraproduktiva. Fortsatta ansträngningar måste följa, ev. skuldavskrivningar för en statsskuld kring 200 procent av BNP är alldeles för hög på sikt.

Intressanta inblickar ges av Christina Heldner och Torsten Rönnerstrand i *Krisernas Grekland i politik och litteratur ...* (Carlssons 2015), särskilt på de sista 100 av 300 sidor efter historiska referenspunkter. En välskriven och bred samhällsbild av aktuella tendenser och möjligheter utifrån landets historiska arv.

5. Ukraina: Putins Ryssland annekterar Krim och destabiliserar i östra delarna

Läget i det stora nyckellandet Ukraina fram till mars 2014 behandlas utförligt i boken. Sedan dess har Ryssland slutgiltigt tagit halvön Krim samt destabiliserat de östra landsdelarna med deras rysktalande majoriteter. Understöd har getts med vapen mot centralregeringen, konvojer sänts in med matleveranser men med all sannolikhet även vapen och demaskerad rysk militär.

President Putin har vissa sympatier i öster, främst i regionerna Donetsk och Luhansk. Där arrangerades ”val” den 2 november 2014 av ryssvänliga separatister. Risk finns att dessa två östligaste provinser utropar självständighet och med tiden annekteras.

Ryssland har gjort påtryckningar mot hela landet genom priset för gasleveranser. EU har infört sanktioner gällande resor och finansiella placeringar för många ledande ryssar. De har skärpts successivt och försämrat rysk ekonomi, utrikeshandel och förtroendet i utlandet.

Ukrainas president Petro Porosjenko har uttalat att siktet är inställt på EU-medlemskap år 2020. Landets korruption, ineffektivitet och rättsosäkerhet måste då ha kraftfullt bekämpats.

6. Fyra toppnamn

Efter valen till Europaparlamentet 2014 utsågs Jean-Claude Juncker från Luxemburg till den nya kommissionens ordförande. Det skedde i juli av statsministrarna i Europeiska rådet, vilket sedan godkändes av Europaparlamentet. Han var statsminister 1995–2013 som ledare för landets kristdemokratiska parti CSV. Han är nu vald för fem år och efterträdde Barroso.

Federica Mogherini utsågs till vice ordförande i kommissionen med ansvar för EU:s utrikesfrågor. Hon är

även EU:s ”högare representant för utrikesfrågor och säkerhetspolitik” (och därmed chef för EU:s stora utrikestjänst samt vice ordförande i ministerrådet och leder dettas sammanträden i utrikesfrågor). Hon får alltså den s.k. dubbelhatten och efterträder Ashton. Hon är socialdemokrat från Italien och tidigare utrikesminister.

Donald Tusk som var konservativ statsminister i Polen utsågs till ordförande i Europeiska rådet. *Martin Schulz*, socialdemokrat från Tyskland, valdes i Europaparlamentet att fortsätta som talman under ytterligare två och ett halvt år.

7. Den nya kommissionen som tillträdde den 1 november 2014

De kommissionärer som föreslogs av Juncker för olika sakområden förhöordes av motsvarande utskott i Europaparlamentet. En person från Slovenien byttes därvid snabbt ut och en som tidigare varit minister i Ungern i Fidesz-regeringen förlorade en del av sina sakområden (medborgarfrågor) på grund av det partiets övergrepp i sådana sammanhang.

Juncker pressade på olika länder för att få kvinnor på förslag men mötte ofta starkt motstånd. Slutresultatet blev 9 kvinnor och 19 män, samma proportion som i Barrosos senaste kommission. – Av de 28 kommissionärerna satt 7 med i den föregående kommissionen.

Den 22 oktober godkändes kommissionen med röstsiffrorna 423–209 och 67 nedlagda. De konservativa i EPP, liberalerna i ALDE och de flesta socialdemokraterna i S&D röstade för. Vänstern röstade mot liksom de gröna samt populistiska och starkt högerbetonade ledamöter.

Cecilia Malmström föreslogs från svenskt håll av regeringen Reinfeldt i juli för omval som kommissionär.

Hon blev handelskommissionär. Bland annat blir hon ansvarig för förhandlingarna med USA om ett frihandelsavtal (TTIP). Området om investeringsskydd vid skiljeförfarande (ISDS) bröts dock ut och ska förberedas av kommissionär *Frans Timmermans*, en av de vice ordförandena som dessutom fått i uppdrag att söka stoppa EU-lagstiftning då den strider mot närhetsprincipen.

En nyhet är att kommissionen internt ska arbeta i grupper för olika större frågeområden. Malmströms portfölj tillhör både gruppen tillväxt och gruppen utrikes.

8. Europaparlamentsvalet maj 2014 och de olika partigruppernas styrka

I slutet av maj valdes i de 28 medlemsländerna parlamentsledamöter för den femåriga mandatperioden. I Sverige steg valdeltagandet till 51,1 procent mot 45,5 procent 2009. I hela EU var genomsnittet 42,5 procent (43,0 2009). Resultatet blev med röster i jämna tusental:

Parti	Röster	Mandat	Procent*	D:o 2009*
M	507 000	3 (-1)	13,7	18,8
KD	148 000	1	5,9	4,7
C	241 000	1	6,5	5,5
FP	430 000	2 (-1)	9,9	13,6
S	899 000	5 (-1)	24,2	24,4
MP	573 000	4 (+2)	15,4	11,0
V	234 000	1	6,3	5,7
SD	359 000	2 (+2)	9,7	3,3
PP	83 000	0 (-2)	2,2	7,1
FI	204 000	1 (+1)	5,5	2,2
Övr	27 000			

* Betyder av giltiga röster (ogiltiga var 42 000).

De 20 svenska ledamöterna bestod av 11 kvinnor och 9 män; nu är fördelningen 10-10.

Som framgång var valets stora vinnare Miljöpartiet och Sverigedemokraterna. De ökade vardera med två mandat. En betydande framgång nådde även Feministiskt initiativ (FI) som lyckades få ett mandat. Det togs av en rom, *Soraya Post*, vilket gav stor publicitet i Europa.

Inkryssad gentemot valsedelns blev för centerpartiet *Fredrick Federley*, känd i hbtq-frågor. *Isabella Lövin* från MP omvaldes men blev snart biståndsminister i den nya svenska regeringen. Marit Paulsen har avgått av hälsoskäl. Vid regeringsombildningen maj 2016 blev Ann Linde (S) EU- och handelsminister med placering på utrikesdepartementet. Lövin som blivit vald till nytt språkrör för miljöpartiet blev utvecklings- och klimatminister. Även Peter Eriksson (MP) blev nytt statsråd och lämnade därmed Europaparlamentet.

Valet i hela EU blev en framgång för framför allt EU-kritiska partier och främlingsfientliga partier. De konservativa-kristdemokraterna tappade ungefär 20 procent liksom liberalerna, medan socialdemokraterna och miljöpartisterna ungefär höll ställningarna. Vänstern ökade starkt.

De åtta partigrupperna med deras antal ledamöter, samt 15 partilösa, var den 1 februari 2016:

216 EPP (svenskar från M & KD ingår)	50 G/EFA (de gröna där MP ingår)
190 S&D (S och FI ingår)	75 ECR (Europeiska konservativa och reformister)
69 ALDE (FP & C ingår)	45 EFD (Frihet och demokrati i Europa där SD ingår)
51 GUE/NGL (vänstern där V ingår)	38 ENF (Nationernas och Friheternas Europa)

Högerpopulisterna och andra EU-skeptiker ökade starkt. Grupperna ECR, EFD och ENF omfattar som synes 158 ledamöter, dvs. 21 procent och därtill kommer vissa av de partilösa.

I Storbritannien gjorde UKIP, som kräver utträde ur EU, ett segerval och fick 33 procent av landets mandat. I det inhemska valet i maj 2015 fick Camerons konservativa parti majoritet och han bildade ensam regering. UKIP erhöll endast ett mandat.

9. EU-frågorna i den nya svenska regeringen Löfvén

I koalitionsregeringen bestående av S och MP är socialdemokraten *Margot Wallström* utrikesminister. Hon har stor erfarenhet av EU såsom kommissionär i 10 år. Formellt låg dock EU-frågorna i statsrådsberedningen, varigenom *Stefan Löfvén* och *Mikael Damberg* hade ett direkt och stort samordnande inflytande. Någon särskild EU-minister fanns alltså inte. Vid regeringsombildningen maj 2016 blev såsom nämnts *Ann Linde* (S) EU- och handelsminister.

Sveriges ständiga representation vid Europeiska unionen i Bryssel leds som förut av ambassadör *Anders Ahnlid* medan ambassadör *Åsa Webber* utsetts till ställföreträdare. Christian Leffler har blivit biträdande generalsekreterare inom EU:s utrikestjänst, medan Alldén (s. 361) avgått. På chefsposter för EU:s ambassader ("delegationer") har Skoog avgått, Wigemark har bytt till Bosnien-Hercegovina och Madeleine Majorenk tillkommit för Taiwan.

I den nya regeringens regeringsdeklaration den 6 oktober 2014 anges: "Sverige ska vara en engagerad och

konstruktiv medlem av den Europeiska unionen. Prioriterade svenska intressen ska drivas aktivt. Frågor om fler jobb och ordning och reda på arbetsmarknaden, ökad jämställdhet samt en framåtsyftande miljö- och klimatpolitik är av särskilt intresse.”

Och antagligen föranlett av bl.a. domen i målet om det lettiska byggföretaget Laval i Vaxholm noteras: ”Regeringen kommer att påbörja ett arbete för att åstadkomma en ändring av EU:s fördrag som slår fast att den fria rörligheten för företag inte kan användas för att kringgå nationella lagar och kollektivavtal.”

10. EU drabbas eventuellt av lågkonjunktur?

Fallande tillväxt i Kina – från ca 10 procent per år ner mot 6 procent per år – påverkar EU:s export både direkt och indirekt. I Frankrike är den offentliga sektorns underskott klart högre än de tre procent av BNP som är den tillåtna gränsen i EU. Frankrike har därför svårt att ytterligare stimulera sin ekonomi. Dragloket Tyskland är delvis påverkat. Storbritanniens kommande utträde ur EU skapar osäkerhet liksom instabile Trumps framgångar vid USA:s nomineringar av presidentkandidater. Kampanjerna där har också medfört hårdare motstånd i USA i förhandlingarna om ett nytt handelsavtal TTIP med EU.

Är en global lågkonjunktur så sakta på väg?

Den ständigt pågående globaliseringen i världen möter alltså ökade strömmar av isolationism.